

Alexandru Cristian Ștenc

Tehnologia informației.
Protejarea și respectarea
dreptului proprietății
intelectuale

Universul Juridic

București

- 2010 -

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2010, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
AUTORULUI ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE
INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ȘTRENC, ALEXANDRU CRISTIAN

**Tehnologia informației : Protejarea și respectarea dreptului
proprietății intelectuale / Alexandru Cristian Ștrenc. - București :**
Universul Juridic, 2010

Bibliogr.

ISBN: 978-973-127-350-1

004:347.77.01(498)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL telefon: **021.314.93.15; 733.673.555**
DISTRIBUȚIE: tel./fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

**COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%**

Cuvânt înainte

Proprietatea intelectuală, cunoscută sub acronimul PI pe care-l voi utiliza adesea în cuprinsul lucrării de față, are o importanță excepțională atât în domeniile tehnic, științific și comercial, cât și în cele artistic și cultural, pentru că protecția creațiilor intelectuale originale ce respectă anumite standarde de valoare, specifice fiecărui domeniu stă în ultimă instanță la baza evoluției umanității și progresului său.

Regășibilă practic în oricare din domeniile menționate, tehnologia informației - TI are în ultimul timp una dintre cele mai dinamice evoluții, iar printr-o astfel de evoluție și în acest context, drepturile proprietății intelectuale asupra creațiilor specifice tehnologiei informației se cer foarte bine evidențiate, protejate și apărate.

Protecția creațiilor intelectuale, inclusiv a celor din domeniul TI, se bazează pe categorii bine definite ale proprietății industriale și ale dreptului de autor.

În același timp însă, dinamismul menționat are drept urmare faptul că sunt suficiente situațiile în care evoluția unor componente ale tehnologiei informației a fost practic mai rapidă decât puterea de conceptualizare și viteza de implementare a unor elemente fundamentale de armonizare pe plan mondial privind drepturile proprietății intelectuale aplicabile în aceste situații.

Consecința a fost și este aceea că liniile de demarcație între obiectele și modalitățile distincte de protecție sunt și ele supuse unui proces dinamic de conceptualizare și reglementare pe plan european și internațional, necesar a fi cunoscut.

De exemplu, între protecția software-ului prin dreptul de autor și protecția prin brevet a invențiilor în legătură cu calculatorul care implică un soft aplicativ, este o relație dinamică și sinergică care presupune o cunoaștere fină, de detaliu a unor concepte, pe care se bazează o protecție completă și puternică.

Spre satisfacția autorului, sunt zone ale tehnologiei informației și în special în piața de software, în care creativitatea românească s-a exprimat

mult peste nivelul general aflat încă în suferința unui proces lent al regenerării cercetării și industriei românești și în care sunt evidențiabile reale aporturi creative recunoscute inclusiv pe plan internațional.

Din păcate, din motivul unei lipse accentuate de cultură în domeniul protecției proprietății intelectuale atât la nivelul managementului de firmă sau entitate de cercetare ori de producție, cât și la nivelul creatorului sau inventatorului individual, sunt multe situații în care paternitatea și drepturile asupra acestor creații nu sunt revendicate și se pierd sau se „preiau”.

O altă situație este cea în care deși recunoscută necesitatea protecției, nu se cunoaște totuși valoarea ei și, în consecință, drepturile patrimoniale sunt mult subevaluate.

În fine, nu sunt puține situațiile în care deși protejate corespunzător, drepturile proprietății intelectuale sunt încălcate pe piața de terți neautorizați.

Pe piața editorială românească nu există actualmente o lucrare practică și de ansamblu care să abordeze problematica extrem de actuală și de larg interes privind protejarea și respectarea drepturilor proprietății intelectuale asupra creațiilor din domeniul TI.

Cred că lucrarea este de interes pentru categorii largi de cititori, în special manageri și specialiști din domeniul TI, dar și specialiști în domeniul proprietății intelectuale: profesori de drept, avocați, judecători, procurori, consilieri în proprietate industrială, examinatori, consilieri juridici de firmă care de o manieră sau de alta sunt interesați de problemă.

Lucrări anterioare, inclusiv ale autorului, tratează fie subiecte dispartate dintre cele expuse aici, fie le abordează de pe poziții mai elevate, fără a avea însă o abordare aplicativă și concretă, necesară unei persoane care, deși nespecialist, trebuie și dorește să utilizeze în activitatea sa practică cel puțin unele din elementele de bază ale proprietății intelectuale.

Având în vedere faptul că în realitate întreaga lume modernă utilizează calculatorul și, implicit, tehnologia informației ca instrumente concrete și directe de lucru, cred că, de fapt, toți cei care lucrează în manieră asistată de calculator au nevoie de informațiile utile și direct aplicabile în activitatea lor practică care sunt prezentate în această carte.

Aserțiunea este valabilă atât privind protejarea și respectarea drepturilor de proprietate intelectuală ale propriilor creații realizate, cât și privind condițiile respectării de către aceste persoane a drepturilor de proprietate intelectuală ale terților, proprietari ai produselor specifice domeniului TI, pentru a nu pirata sau contraface obiectele protejate.

Plecând de la aceste considerente, am dorit să abordez lucrarea într-o modalitate relativ simplă și accesibilă unui public cât mai larg, dar și suficient de detaliată astfel încât problematica propusă să fie acoperită cât mai complet.

Astfel, protecția creațiilor din domeniul tehnologiei informației este tratată atât prin elemente specifice dreptului de autor: protecția programelor de calculator considerate în sine, a bazelor de date considerate atât ca opere derivate, dar și ca creații ale unor fabricanți care, pentru investiția substanțială făcută, necesită o protecție specifică și puternică, cât și cele specifice proprietății industriale: protecția prin brevet a invențiilor implementate cu ajutorul calculatorului, prin certificat de design a interfețelor grafice de calculator, prin certificat de marcă a siglelor pentru produsele și serviciile firmelor de soft, precum și a numelor de domeniu Internet.

O atenție importantă se acordă pirateriei produselor informatice și contrafacerii obiectelor drepturilor de proprietate industrială asociate lor. Sunt subiecte la ordinea zilei atât pe plan internațional, cât și în particular, pe plan național, combaterea acestui flagel fiind necesar să se bazeze pe cunoștințe teoretice și practice solide.

Îmi exprim speranța că prezenta lucrare poate contribui substanțial la dobândirea acestor cunoștințe chiar de către cititorul neavizat.

În lucrare sunt date o serie de exemple practice, în special în domeniul dificil al redactării documentației de brevetare a invențiilor, care îl pot ajuta pe cititor să le aplice, prin analogie, la cazul său concret.

De asemenea, fiecare capitol de bază dedicat protecției drepturilor de proprietate intelectuală se finalizează printr-o sumă de considerente, expuse într-un limbaj accesibil și care ar trebui avute în vedere de către managerii din domeniul TI pentru o abordare strategică a procedurii de protecție și apărare a drepturilor dobândite.

În mod inevitabil, lucrarea nu avea cum să abordeze de o manieră exhaustivă ansamblul problemelor specifice unui domeniu așa de vast.

Am considerat că, cel puțin pentru această primă ediție a unei lucrări în premieră pentru literatura română de specialitate, pot fi lăsate deoparte subiecte care, deși încadrabile în mod clar domeniului TI, nu aparțin unei prime zone de interes, cum ar fi: topografiile circuitelor semiconductoare/integrate, transmisiile prin satelit, creațiile sau operele realizate cu ajutorul calculatorului. Premisa este că aceste subiecte, deși incitante și dinamice, nu constituie totuși priorități ale momentului pentru cititorul mediu de

specialitate din România, care trebuie mai degrabă în acest moment să se familiarizeze cu elementele de bază și foarte larg utilizate.

Este poate rostul unei ediții viitoare revizuite să preia unele observații care pot fi și trebuie făcute de către cititorii actualei forme a lucrării și, de asemenea, în măsura în care acest prim domeniu de interes acoperit de lucrare este apreciat, să îl completeze cu alte subiecte precum cele menționate.

Având în vedere că cititorii sunt partenerii de dialog ai oricărei inițiative de acest gen, în special în raport de o lucrare în premieră, voi fi extrem de recunoscător oricărei sugestii de îmbunătățire, care să o facă eventual mai atractivă și utilă într-o posibilă ediție viitoare.

Autorul

Capitolul I

Proprietate intelectuală (PI) și tehnologia informației (TI)

1.1.

Conceptele de proprietate intelectuală, proprietate industrială și tehnologia informației

1.1.1. Preliminarii

În ultimii ani, conceptele de proprietate intelectuală, proprietate industrială și tehnologia informației au căpătat în lumea tehnică, științifică și economică o largă răspândire.

Această situație este datorată în mod paradoxal a doi factori antagoniști.

Pe de-o parte, evoluția explozivă a tehnologiei informației care a condus la apariția unor noi produse și/sau servicii hard și soft din ce în ce mai performante și mai diversificate. În ele se investesc eforturi și resurse umane, materiale și financiare enorme, pentru care atât investitorii, cât și creatorii și dezvoltatorii de asemenea produse și/sau servicii așteaptă din partea societății beneficii materiale și/sau morale care să concorde cu eforturile depuse.

Pe de altă parte, amploarea fenomenului pirateriei și contrafacerii prin care persoane neautorizate și fără nici un merit în dezvoltarea sistemelor TI „preiau neautorizat” rezultatele și se substituie adevăraților creatori și investitori, le-au impus acestora din urmă acordarea unei importanțe particulare protecției proprietății intelectuale asupra acestor produse sau servicii.

Deși asupra contrafacerii și pirateriei vom reveni în profunzime în cele ce urmează, pentru moment ne limităm a le caracteriza drept un „furt”

intelectual, de cele mai multe ori cu consecințe semnificativ mai mari decât un „furt” material.

Este necesară o clarificare de principiu a noțiunilor de proprietate intelectuală și proprietate industrială deoarece nu de puține ori ele sunt utilizate ori de o manieră inadecvată, ori cu înțelesuri parțiale sau chiar trunchiate.

Înțelegerea și utilizarea corectă din punct de vedere juridic a acestor noțiuni specifice proprietății asupra bunurilor imateriale și aplicarea lor în spațiul realității materiale, va permite creatorilor și dezvoltatorilor de produse și/sau servicii români o mult mai corectă cunoaștere a drepturilor lor.

Pe cale de consecință, ei vor avea și o perspectivă clară asupra modului prin care își pot revendica și apăra aceste drepturi.

De asemenea, tot așa de importante sunt și drepturile pe care le au creatorii de produse și servicii de TI importate sau licențiate în România. Utilizatorii reali sau potențiali ai asemenea produselor sau serviciilor, trebuie să le cunoască pentru a nu încălca drepturile de proprietate intelectuală asupra lor și astfel a contraveni legislației naționale și /sau internaționale.

1.1.2. Proprietate intelectuală și industrială

Spre deosebire de proprietatea asupra bunurilor materiale, proprietatea intelectuală are în vedere drepturile care decurg din activitatea intelectuală în domeniile industrial, științific, literar și artistic, adică proprietatea asupra bunurilor imateriale sau necorporale.

Potrivit Convenției privind instituirea Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale – OMPI – de la Geneva, încheiată în 1967 și la care România este parte din 1972, proprietatea intelectuală include drepturile referitoare la:

- a)** operele literale, artistice și științifice;
- b)** interpretările artiștilor interpreți și execuțiile artiștilor executanți, fonogramele și emisiunile de radiodifuziune;
- c)** invențiile în toate domeniile activității umane;
- d)** descoperirile științifice;
- e)** desenele și modelele industriale;
- f)** mărcile de fabrică, de comerț și de serviciu, precum și numele comerciale și denumirile comerciale;
- g)** protecția împotriva concurenței neleale precum și toate celelalte drepturi aferente activității intelectuale în domeniile industrial, științific, literar și artistic.

În baza prevederilor Convenției de la Paris privind protecția proprietății industriale din 1883 și a Convenției de la Berna privind protecția operelor literare și artistice din 1886 (la ambele, România este parte din 1920), proprietatea intelectuală are două mari domenii, și anume:

- i) - dreptul de autor care acoperă obiectele de la subpct. a), și drepturile conexe care acoperă obiectele de la subpct. b);
- ii) - proprietatea industrială, care acoperă obiectele de la subpct. c), e), f), și g).

Câteva remărci pot fi făcute cu privire la categorisirea primară enunțată.

În primul rând, pe lângă elementele enunțate în clar - numite adesea obiectele proprietății intelectuale - de la subpct. a)..g), Convenția lasă deschisă posibilitatea definirii unor obiecte ad-hoc. Aceasta se datorează în principal unor posibile evoluții tehnologice viitoare, exprimabile prin creații ale intelectului uman, care nu puteau fi avute în vedere la data încheierii Convenției, și care necesită o protecție corespunzătoare.

Astfel, din punctul de vedere al domeniului TI, la categoria „toate celelalte drepturi..”, se includ în principal numele de domeniu Internet și, respectiv, topografiile circuitelor semiconductoare.

În al doilea rând, domeniul enunțat la subpct. d), „descoperirile științifice”, nu se regăsește în fond nici în conținutul proprietății industriale și nici în conținutul dreptului de autor și drepturilor conexe. Deși această situație pare surprinzătoare, aceasta se datorează în principal faptului că până în prezent nu au fost găsite pe plan internațional forme adecvate de protecție a descoperirilor științifice. De altfel, în acest sens a fost chiar exprimată opinia¹ că „în realitate ele nici nu ar fi trebuit să fie enunțate printre obiectele proprietății intelectuale”.

Trebuie totuși plecat de la premisa că evoluțiile viitoare în domeniul proprietății intelectuale pot face posibilă încheierea unor acorduri sau tratate internaționale în care problema delicată a protecției descoperirilor științifice să primească o rezolvare adecvată.

Realitatea este că în fapt o descoperire științifică trebuie finalizată într-o soluție tehnică prin care fie se pune în evidență descoperirea, fie se aplică într-un domeniu tehnologic, fie se generează condițiile tehnologice pentru o eventuală nouă descoperire, situații în care este vorba de fapt de protecția unei invenții care stă la baza descoperirii în sine.

În esență, dificultatea protecției descoperirii științifice ca obiect de proprietate intelectuală decurge tocmai din faptul că elementele sale

¹ WIPO-Background Reading Material on Intellectual Property, p.4, WIPO 1988.

definitorii decurg din necesitatea existenței unei invenții (brevetate), care să o pună în valoare.

Despre elementele definitorii ale obiectelor proprietății intelectuale relevante pentru domeniul TI, primate în relația lor cu acest domeniu, vom discuta pe larg în capitolele de bază ale lucrării.

În unele lucrări de specialitate sau chiar în unele documente oficiale, proprietății intelectuale i se acordă și sensul restrâns de drept de autor, incluzându-se și drepturile conexe.

Deși menționăm această posibilitate, nu recomandăm această abordare și nu o vom utiliza în cuprinsul lucrării prezente, apreciind că pe fond ea reprezintă o restricționare în raport de principiile convențiilor de bază enunțate anterior (OMPI, Paris, Berna).

În consecință, atunci când cititorul întâlnește noțiunea de proprietate intelectuală, el trebuie să aibă în vedere și posibilul context sau sens de utilizare: cel larg, atotcuprinzător, conform convențiilor gestionate de OMPI, sau cel restrâns.

Nu în ultimul rând, este necesar să clarificăm dacă, iar în caz afirmativ în ce măsură, conceptul de drept de autor corespunde conceptului de „copyright”.

Aceasta este necesară deoarece într-o lume dominată pe plan informatic de termeni din limba engleză, adesea în mediul de specialitate din România se consideră mai „elevată” utilizarea termenului de „copyright”.

Cu riscul să-i dezamăgim pe acești cititori, vom pleda ferm pentru utilizarea termenului specific limbii române de „drept de autor”.

Explicația nu ține în mod necesar de un „patriotism lexical”, deși și acesta ar trebui să funcționeze în mod normal, ci de o diferență de abordare conceptuală care nu permite identificarea termenilor, doar prin traducerea formală, drept de autor=copyright.

Astfel, „copyright” este atât conceptul utilizat de terminologia anglo-saxonă, cât și corespondentul în limba engleză al cuvântului „drept de autor”.

Nu întâmplător am afirmat formalismul aprecierii, deoarece în esența sa anglo-saxonă supusă „dreptului comun”, copyrightul sau în traducere liberă „dreptul de copiere”, este tratat ca o formă de proprietate, care poate fi creată de către un autor individual sau în asociere, iar odată creată este susceptibilă de exploatare comercială ca și oricare altă formă de proprietate. Drepturile ce decurg din actul de creație sunt direct și exclusiv direcționate în sensul asigurării beneficiului ce decurge din potențialul economic al proprietății.

Pe de altă parte, în țările continentale, bazate pe „dreptul civil”, dreptul de autor protejează de asemenea conținutul economic al proprietății, dar în plus adaugă componenta intelectuală și filozofică potrivit căreia opera

unui autor reprezintă o expresie directă a personalității sale care face necesară o protecție care depășește simplul potențial economic al operei.

Dorind să clarificăm conceptele de bază, am prezentat ambele valențe ale „dreptului de autor”, dar deoarece legislația română aparține în mod tradițional de „dreptul civil”, în capitolele următoare vom avea în vedere exclusiv această abordare specifică țărilor continentale.

Înainte de a încheia această prezentare generală a obiectelor proprietății intelectuale, trebuie precizat faptul că remarcabila dezvoltare a tehnologiei informației a condus la o adevărată „provocare” în domeniul protecției proprietății intelectuale. Explicația decurge din faptul evident că noile realizări din domeniul TI se înscriu cu dificultate în tiparele obiectelor proprietății intelectuale, așa cum au fost ele tranșate în decursul anilor scurși după încheierea Convențiilor amintite, sau chiar uneori nu se pot circumscrie acestora.

În atari condiții, ele beneficiază de forme *suigeneris* ale proprietății intelectuale, înscriindu-se la categoria „celelalte drepturi”.

Menționăm în acest stadiu faptul că spre exemplu în cazul Internetului, deși numele de domeniu are similitudini cu marca, totuși nu a putut fi asimilat acestei forme de protecție. De aceea, se vorbește de exemplu de „interferență” sau chiar de „conflictul” marca - nume de domeniu Internet.

În aceeași situație se află protecția topografiilor circuitelor semiconductoare care nu a putut fi asimilată protecției prin brevet ori prin desen sau model industrial, ori prin dreptul de autor, deși adesea este doar „raliată” unora din aceste forme de protecție.

Transmisiile prin sateliți, software-ul de bază sau de aplicație, sunt alte exemple în care provocarea creată de evoluția spectaculoasă a dezvoltării tehnologice, au condus la abordări noi. Despre toate acestea, mai târziu, în cuprinsul capitolelor de bază.

1.1.3. Tehnologia informației TI

Conceptul de tehnologia informației este complex și acoperă, potrivit doctrinei¹, „toate aspectele modului sau științei prelucrării datelor pentru a produce informație”.

Asociația pentru tehnologia informației din America (ITAA) o definește mai complex ca fiind „studiul, proiectarea, dezvoltarea, implementarea, suportul sau managementul sistemelor informatice bazate pe calculator, în particular aplicațiile de soft și hard-ul calculatorului”.

¹ Baker&McKenzie and Robert J. Hârt - Guide to Intellectual Property in the IT Industry, Carswell, 2001.

Într-o formulare concisă, putem afirma că TI-ul se ocupă cu utilizarea calculatoarelor electronice și a softului de calculator pentru conversia, memorarea, protejarea, prelucrarea și transmiterea sigură a informației.

În consecință, ITAA împarte tehnologia informației în următoarele subcategorii:

- știința calculatoarelor;
- managementul datelor;
- arhitectura informației;
- Internetul;
- comunicațiile tehnice;
- securitatea rețelilor de calculatoare.

Noțiunea de calculator trebuie privită în sens larg ca referindu-se în fapt la orice dispozitiv sau sistem de procesare a datelor care include sau a cărei funcționare se bazează pe cel puțin un procesor.

Informațiile care constituie semnalele de ieșire dintr-un calculator pot fi exprimate într-o formă citibilă de către om, de exemplu un print, sau într-o formă citibilă de mașină, situație în care semnalele de ieșire pot conduce procese tehnologice complexe.

Hardul calculatorului constă din unitățile fizice care compun sistemul de calcul, inclusiv echipamentele periferice: printerele, discurile și dischetele, driverele de discuri, displayurile, modemurile, tastatura etc.

Funcționarea sistemului de calcul se realizează pe baza datelor memorate și bazelor de date utilizate și a softului care controlează structura hardware a sistemului de calcul.

Oricare din aceste subcategorii este protejabilă prin cel puțin un obiect al proprietății intelectuale, așa cum va fi prezentat în subcapitolul 1.4.

1.2.

Proprietatea intelectuală- exponent și motor al dezvoltării tehnologice în domeniul TI

Între nivelul de dezvoltare tehnologică al unei țări și nivelul protecției proprietății intelectuale asigurate creațiilor tehnice originale, există o relație directă care se manifestă în ambele sensuri.

Pe de-o parte, cu cât o țară este mai dezvoltată din punct de vedere tehnologic, cu atât aduce în principiu un aport mai important la știința și tehnologia mondială care se concretizează prin numărul de creații intelectuale protejate: brevete de invenție, programe de calculator, design, topografii de circuite semiconductoare etc.

Este sugestiv faptul că țările cele mai dezvoltate din punct de vedere tehnologic, economic și comercial au și sisteme de protecția și respectarea drepturilor de proprietate intelectuală situate la nivele foarte înalte.

Astfel, Japonia este exemplară atât în privința nivelului dezvoltării în domeniul tehnologiei informației, dar și prin faptul că relativ recent (n.n- în anul 2002), s-a definit la nivelul strategiei guvernamentale ca fiind o „națiune bazată pe proprietate intelectuală”.

SUA, la rândul lor, au promulgat încă din anul 1998 „Actul privind copyright-ul în mileniul digital” (Digital Millenium Copyright Act), act legislativ cu o deosebită semnificație care implementează „tratatele Internet” elaborate sub egida OMPI.

În cadrul Strategiei Lisabona menită a face din această zonă politică și economică în care acum este integrată și România „prima putere a lumii”, Uniunea Europeană și-a propus să utilizeze proprietatea intelectuală ca un instrument de bază în atingerea acestui țel strategic fundamental.

Câteva cifre statistice sunt elocvente pentru ilustrarea afirmațiilor anterioare.

Astfel, dacă în anul 2000 au fost depuse pe plan mondial 110.701 cereri de brevet în domeniul TI, cifra a ajuns în 2004 la 141.357 ceea ce înseamnă o creștere de 27.7%.

În ilustrarea valenței proprietății intelectuale și în particular a brevetului de invenție de a fi exponent al dezvoltării tehnologice, nu este astfel deloc întâmplător faptul că din numărul total de cereri de brevet de invenție specifice domeniului TI depuse la Oficii naționale sau regionale, statisticile indică faptul că pe perioada 2000-2004, se depuneau:

- ☑ în SUA 36% din total;
- ☑ în Japonia 29%;
- ☑ în Republica Korea 11%;
- ☑ la Oficiul European de Brevete-OEB- 7%;
- ☑ în China 7% etc.

Pentru comparație, în 1982 în SUA erau în vigoare cca. 4000 de brevete în domeniul TI, pentru ca în 1996 cifra să ajungă la cca. 16000, iar conform cu statistica anterioară, numai într-un singur an să se solicite în SUA cca 50000 de brevete. Tendința este evidentă și comentariile sunt practic inutile.

Pe calea protecției internaționale oferită de Tratatul de cooperare în domeniul brevetelor, PCT(a se vedea & 3.3.6.2), statisticile indică faptul că dacă în anul 2000 se depuneau 11096 cereri de brevet în domeniul tehnologiei informației, pentru anul 2004 cifrele indicau 13428 cereri de brevet adică o creștere de 22%.

Din totalul cererilor depuse pe calea PCT, cca 35,5 % au fost depuse de solicitanți din SUA, cca.12% din Germania, cca. 19% din Japonia, cca. 4,4% din Franța și respectiv Rep. Korea, China cca 3,5%.

Relevantă este creșterea extraordinară înregistrată anual a numărului de cereri de brevet în domeniul TI provenind din Rep. Korea, 26,5 % și mai ales China 56,5%.

Semnificativ este faptul că chiar și în numărul de cereri de brevet depuse la OEB în baza Convenției Brevetului European, statisticile¹ situează SUA la cca 28,5%, Germania la cca. 20%, Japonia la cca 15%, Franța la cca. 6.5% etc.

Pentru ilustrarea locului brevetului de invenție în dezvoltarea tehnologică, menționăm că Japoniei i-au trebuit 95 de ani pentru a acorda primul milion de brevete de invenție, dar i-au trebuit numai 15 ani pentru următorul milion.

Din păcate, în România situația este „supărător” de nesatisfăcătoare în numărul de cereri de brevet depuse specifice domeniului TI (sub 2%/an), în condițiile în care producătorii de software din România sunt recunoscuți pe plan mondial.

Aceasta conduce la concluzia evidentă că atât industria românească în ansamblu, cât și producătorii individuali pierd enorm din cauza lipsei protecției prin brevet pentru soluțiile tehnice implicate în dezvoltările soft.

Pe un alt plan, ilustrarea dezvoltării tehnologice prin nivelul protecției proprietății industriale la nivelul unei firme, care în condițiile în care este competitivă pe plan național sau internațional, competitivitatea sa se exprimă în aceeași măsură și prin numărul și calitatea titlurilor de protecție obținute pe cale națională sau internațională, inclusiv regională.

Putem defini astfel primă fațetă a proprietății intelectuale și anume aceea de exponent al dezvoltării tehnologice, exprimată atât la nivelul local de firmă, cât și la nivelele mai înalte, național și internațional.

Concomitent, o țară ori o firmă dezvoltată își promovează interesele economice și industriale printr-o politică ofensivă de protejare a creațiilor intelectuale apărute ca urmare a activității de cercetare, desfășurate într-un

¹ EPO - Annual Report 2003.

cadru juridic național și internațional corespunzător și bazat pe un înalt nivel de conștientizare în rândul specialiștilor și publicului.

Protecția pe plan național a creațiilor intelectuale, îi poate asigura în continuare țării o poziție importantă sau chiar dominantă în sistemul economic mondial ori național de valori și intensă competiție care îi stă la bază.

În mod similar, o politică corespunzătoare făcută la nivelul unei firme, în vederea protejării creațiilor proprii, îi direcționează practic locul în economia de piață, națională sau, după caz, chiar mondială.

Firma și la un nivel superior țara, au în mod normal în vedere nu numai să-și valorifice rezultatele cercetării în care s-au investit resurse umane, materiale și financiare importante, dar și să obțină un monopol garantat chiar de stat, prin protejarea drepturilor de proprietate intelectuală și eliberarea unor titluri de protecție. Se asigură în acest fel o prioritate mondială unei creații care în mod normal poate fi exploatată doar de către titular sau persoanele autorizate de acesta, el putând în mod efectiv interzice oricărui terț exploatarea neautorizată a creațiilor protejate.

Proprietatea intelectuală își definește astfel a doua sa fațetă de bază, aceea de „motor” al dezvoltării tehnologice.

Influența proprietății intelectuale și în particular a brevetelor la creșterea contribuției industriilor bazate pe tehnologii înalte în produsul național brut – PNB – al unei țări, este bine reflectat de SUA în care această pondere a crescut de la 21% în 1982, la 27% în 1995 și respectiv 31% în 2004.

În sensul celor precizate anterior, ca exponent de bază al dezvoltării tehnologice, brevetul constituie unul dintre cele mai puternice instrumente ale economiei de piață, fiind intrinsec destinat să asigure titularului un monopol pe piață, pentru creațiile tehnice în domeniu.

O ilustrare a importanței brevetului îl constituie cazul celebru al disputei juridice între giganții industriali HITACHI - Japonia și MOTOROLA - SUA în legătură cu acuzația de încălcare a unui brevet deținut de HITACHI în realizarea microprocesorului 68030 MOTOROLA. Microprocesorul era utilizat în calculatorul personal realizat de un alt gigant al microelectronicii, APPLE Computer-SUA, care era în pericolul iminent să înceteze producția, de altfel de mare succes comercial.

După ce HITACHI a obținut o ordonanță judecătorească prin care obliga MOTOROLA fie să înceteze producția, fie să negocieze cu HITACHI plata unei taxe considerabile, în cele din urmă MOTOROLA a fost obligată să negocieze o licență cu HITACHI și să reproiecteze o porțiune de microprocesor care încălca brevetul deținut de compania japoneză. Este o

ilustrare elocventă a modului în care aplicarea principiilor dreptului brevetului în regulile severe ale economiei de piață au forțat două companii din SUA să suporte consecințele încălcării unui brevet japonez.

Se apreciază că brevetul de invenție contribuie la stimularea inovării tehnologice în trei moduri de bază:

- prin posibilitatea obținerii de drepturi exclusive pentru aplicarea unei invenții pentru o perioadă limitată de timp, el constituie o încurajare a activității inventive și inovative;
- prin perioada limitată de timp la care titularul este îndreptățit la deținerea unor drepturi exclusive asupra invenției, se crează un mediu care facilitează dezvoltarea eficientă și utilizarea invențiilor brevetate. El protejează inventatorul împotriva unei competiții neloiale din partea celor care nu și-au asumat riscuri financiare și crează condițiile unei utilizări adecvate a capitalului de risc necesar aplicării unei invenții brevetate;
- sistemul de brevete oferă cadrul cel mai eficient pentru colectarea, clasificarea și diseminarea celei mai bogate surse de informație tehnologică existentă în ziua de astăzi. Prin publicarea cererii, informația tehnologică poate fi utilizată nerestricționat chiar de la data publicării exclusiv în scopuri de cercetare, experimentare și necomerciale, iar apoi, după stingerea drepturilor conferite de brevet, informația tehnologică conținută în brevet, intră în domeniul public și este liber utilizabilă.

În topul celor mai valoroase branduri din lume în anul 2001, firmele de TI ocupă pozițiile 2 Microsoft cu cca. 66 miliarde USD, 3—IBM cu cca. 52 miliarde USD, 5 NOKIA cu cca 35 miliarde USD, 6 INTEL cu cca. 34,5 miliarde USD și AT&T cu cca. 22,828 miliarde USD.

Firme precum IBM, INTEL, HEWLETT-PACKARD, DELL, MOTOROLA, SAMSUNG, HITACHI, PHILLIPS, SIEMENS etc. solicită anual sute sau chiar mii de brevete în domeniul tehnologiei informației. Aceste firme au înțeles că își pot menține „leadership-ul” prin utilizarea portofoliului de brevete în mod ofensiv, prin menținerea competitorilor în zone periferice ale pieței sau ca centre importante de profit prin încheierea de contracte de licență care aduc profituri substanțiale. Cel mai adesea ele încheie contracte de licență pe tehnologii: produse sau procese, pe care deja le-au depășit prin noi brevete și, în consecință, de multe ori firmele în realitate prin contractul de licență acordat își consolidează dominarea pieței.

Un spectaculos exemplu¹ care pune în evidență rezultatele protecției prin brevet de invenție în domeniul TI este achiziționarea de către Texas

¹ Kamil Idris- Intellectual Property-a powerful tool for economic growth, WIPO.

Instruments a unei companii de mult mai mici dimensiuni, Amati Communications, pentru impresionanta sumă de 395 mil. USD.

Explicația nu constă în bunurile materiale deținute, în numărul de salariați ai companiei ori în cifra sa de afaceri, ci în faptul că Amati era titulara a 25 de brevete în domeniul tehnologiei Digital Subscriber Line DSL, considerată cheie pentru dezvoltarea unor generații evoluate de modemuri. Devenind titularul brevetelor, Texas Instruments a devenit liderul domeniului tehnologic respectiv și atât urmare a cifrei ulterioare a vânzărilor, cât și ulterior licențelor acordate altor firme, Texas Instruments a făcut în realitate una din cele mai spectaculoase și profitabile afaceri.

În 1999 Microsoft a obținut 21,6 miliarde USD, 12,7 miliarde USD, Computer Associates 4,9 miliarde USD, iar Oracle Co. 3,8 miliarde USD din brevetarea programelor pentru calculator.

Exporturile de soft ale Indiei au crescut de la 4 miliarde USD în 1997 când au reprezentat 10,5% din totalul exporturilor Indiei la 15 miliarde USD în 2007.

Odată cu dezvoltarea comerțului electronic, numărul de cereri de înregistrări de marcă pentru utilizarea pe Internet sau în conexiune cu el a crescut spectaculos. Astfel, în 1999 USPTO a primit cca 34000 de cereri de înregistrare de marcă ce se refereau la produse sau servicii pe Internet, dintre care 12000 de cereri de marcă includeau sufixul „.com” în timp ce numai 4 îl purtau în 1994.

În 2007 aceste cifre au crescut cu 34%.

1.3.

Elemente specifice ale proprietății intelectuale pentru domeniul TI

Este necesar să afirmăm de la început că punerea în discuție a unei anumite specificități în privința protecției și respectării drepturilor de proprietate intelectuală în domeniul TI nu contrazice, ci chiar confirmă aplicarea principiilor de bază care guvernează protecția proprietății industriale și respectiv protecția prin drept de autor și drepturi conexe.

Nu este mai puțin adevărat că așa cum am menționat anterior, dezvoltarea explozivă a domeniului TI a adus după sine luarea în considerare

a unor elemente și probleme pentru care încadrarea în conceptele anterior definite în tratate și convenții internaționale, este dificilă sau în anumite situații chiar pusă în discuție.

Acest fapt a condus pe de-o parte la apariția unor situații și probleme de interfață în care încadrarea în unul sau altul din obiectele proprietății intelectuale trebuie făcută în funcție de circumstanțe care se cer reliefate.

Sunt două exemple pregnante care, acum doar amintite, vor fi tratate în detaliu în cuprinsul lucrării.

Primul se referă la protecția programelor de calculator sau a softului.

Astfel, deși nu se pune în discuție protecția softului „în sine” prin dreptul de autor, așa cum este prevăzut în Convenția de la Berna, totuși implicarea masivă a calculatoarelor/procesoarelor în conducerea proceselor de orice natură, pune din ce în ce mai accentuat în discuție protecția softului aplicativ, care „rezolvă” probleme tehnice concrete. Ori, în aceste situații suntem de fapt în mod potențial în fața unor soluții tehnice la probleme de natură tehnică, adică în fața posibilității protecției prin brevet a unor „invenții în legătură cu softul”, ori „invenții implementate cu ajutorul calculatorului” (engl. „software related inventions”, „computer implemented inventions”).

În consecință, una din cele mai actuale, dificile și „provocatoare” probleme pe plan internațional este tocmai definirea limitelor protecției prin brevet a softului, în relația sa naturală și complementară cu dreptul de autor.

Al doilea exemplu are în vedere numele de domeniu Internet, la care protecția *sui generis* prin înregistrarea la o Autoritate de gestiune a numelor de domeniu poate interfera și, în unele situații, devine conflictuală cu protecția prin înregistrare ca marcă.

Problema este că dacă marca este un obiect al proprietății industriale definit prin tratate, convenții internaționale și legi naționale armonizate cu acestea, numele de domeniu este încadrabil în formularea generică „toate celelalte drepturi” (a se vedea &. 1.1.2). Pentru acestea, au fost adoptate la nivel internațional recomandări și rezoluții, care conferă o definiție și protecție la un nivel mai scăzut de capacitate de armonizare.

Cele două probleme expuse sunt încadrabile în categoria de „interferență” privind drepturile de proprietate intelectuală.

O altă mare categorie de probleme decurge din impactul tehnologiilor digitale în evoluție dinamică asupra „vechilor” sau „tradiționalelor” abordări în domeniul dreptului de autor.

Se poate afirma că de fapt niciodată în istoria sa, dreptul de autor nu a trebuit să facă față unor așa multiple și fundamentale „provocări” ca și cele

care decurg din descoperirea, punerea în valoare și implementarea noilor tehnologii.

Rețelele interactive digitale, „supermagistralele digitale”, livrarea digitală de servicii, sistemele multimedii ca și toate celelalte elemente specifice asociate noilor tehnologii, au făcut necesară nu numai găsirea unor forme specifice de tehnici de licențiere, dar și aplicarea unor noi forme de protecție și de respectare a drepturilor de autor.

Administrarea colectivă a drepturilor a devenit din ce în ce mai importantă în raport de administrarea individuală, care era piatra de temelie a proprietății intelectuale până la explozia tehnologică actuală.

Armonizarea pe plan internațional în domeniul dreptului de autor, în sensul luării în considerare a elementelor amintite, a condus la negocierea și încheierea sub egida OMPI în anul 2006 a așa-numitelor „tratate Internet”.

Cele două tratate sunt:

- Tratatul OMPI privind dreptul de autor (engl. WCT-WIPO Copyright Treaty);
- Tratatul OMPI privind interpretările și fonogramele (engl. WPPT-WIPO Performance and Phonograms Treaty).

Necesitatea adoptării lor era evidentă urmare a faptului că dreptul de autor și drepturile conexe rămăseseră ancorate în principii de bază specifice creațiilor protejate pentru mediile clasice de exprimare: hârtie, înregistrări audio și video etc. Impactul lor asupra dinamicii lumi a tehnologiei digitale și a protecției creațiilor din domeniu este important și va fi prezentat în detaliu în capitolele următoare.

1.4.

Protecția proprietății intelectuale în domeniul TI

După cum s-a afirmat anterior, elementele domeniului TI sunt regăsite în practică toate obiectele proprietății intelectuale și, în consecință, este de presupus că fiecare din acestea vor putea urma calea de protecție specifică fiecărui obiect al proprietății intelectuale. Desigur că vom reveni pe larg asupra unor chestiuni de detaliu în capitolele următoare care focalizează pe fiecare din acestea.

Înainte de acesta detaliere, trebuie însă plecat de la o premisă extrem de importantă pentru strategiile pe care trebuie să le aibă în vedere autorul creației sau managerul firmei de TI, în domeniul protecției proprietății intelectuale.

Astfel, în domeniul proprietății industriale protecția se dobândește prin acordarea în baza legii, a unui titlu de proprietate industrială de către Oficiul de Proprietate Industrială - OSIM în România - ca urmare a depunerii unei cereri de protecție și examinării sale de către Oficiu.

Titlul de protecție se numește brevet (de invenție) sau certificat de înregistrare (model de utilitate, marcă, design, topografie de circuit semiconductor), este valabil pe o perioadă legal determinată și conferă titularului atât drepturi exclusive de exploatare, cât și, direct derivate din acestea, drepturi de interdicere a exploatării de către terții neautorizați.

Spre deosebire de aceasta, protecția dreptului de autor și a drepturilor conexe se exercită numai în baza legii, fără a fi necesară îndeplinirea unei formalități și fără a fi eliberat vreun titlu de proprietate de către autoritatea competentă - în România Oficiul Român pentru Dreptul de Autor ORDA.

Nu vorbim pentru moment de anumite formalități legate de înscrierea programelor în Registrul național al programelor de calculator, problemă pe care o s-o reluăm pe larg în & 3.2.1.2. și care nu condiționează existența dreptului de autor.

1.4.1. Necesitate

Este surprinzător faptul că deși managerii de firmă ori direct autorii specialiști în domeniul TI din România ar trebui să-și protejeze creația lor de o manieră cât mai completă și cât mai cuprinzătoare, adesea neglijează sau tratează neprofesionist această problemă esențială.

Produsele hard și soft originale, în care sunt înglobate eforturi intelectuale și financiare considerabile, sunt adesea pur și simplu „vândute” altora ca atare, lipsite de protecția necesară. Deși poate pe moment par tentante, sumele obținute pot fi în realitate mult diminuate în raport de beneficiile financiare pe care le obțin ulterior noii proprietari din exploatarea adecvată a acestor creații, eventual prin redevențele aduse de multiplicările seriilor mari de ofertanți.

În situația în care aceste produse sau servicii ar fi fost „protejate”, ofertanții ar fi putut beneficia de postura semnificativ mai favorabilă prin care în calitate de titulari ai drepturilor de proprietate intelectuală asupra

acestor produse, ar fi putut deține dreptul exclusiv de exploatare și în consecință ar fi putut „blocă” întreaga producție a terților, deci a concurenței.

Este clar că în situația protejării anterioare a drepturilor asupra creațiilor lor și fiind conștienți de data aceasta de atuurile pe care le au în mână, creatorii/ firmele titulare de drepturi de proprietate intelectuală pot solicita și obține avantaje și drepturi materiale mult mai substanțiale decât în situația expusă anterior.

În plus, un contract de transfer de tehnologie în domeniul TI care are la bază drepturi de proprietate intelectuală protejate corespunzător, conferă în mod normal ofertantului de tehnologie o forță juridică net superioară dată tocmai de protecția bine articulată de care beneficiază acesta, precum și de clauzele prin care drepturile protejate se transferă beneficiarului contractului.

Prezentăm un exemplu concret din care reies învățămintele de rigoare.

Actualmente suntem din păcate în situația nefavorabilă sub aspectul impactului asupra dezvoltării de viitor, în care mulți specialiști în domeniul TI din România își desfășoară activitatea parțial sau total în afara granițelor.

Astfel, specialiștii noștri, în special tinerii, sunt bine pregătiți profesional în domeniul lor, deci există o importantă cerere pe piața forței de muncă din marile companii din țările dezvoltate.

Din păcate, slaba conștientizare a creatorilor și managerilor din domeniul TI către protecția creațiilor proprii, are drept consecință posibilitatea utilizării lor de către marile firme internaționale „pe bani puțini”.

Dacă de exemplu, un softist din România având o realizare tehnică brevetabilă deosebită, care a determinat o mare firmă internațională să-l angajeze „afară”, ar proteja în primul rând în România și apoi ar depune o cerere de protecție și în țara în care urmează să-și desfășoare activitatea, are șansa de a primi o remunerație și clauze contractuale mult mai favorabile decât în situația în care nu ar face acest pas.

Firma va ști astfel că dacă nu este mulțumit de condițiile oferite, el va putea negocia drepturile sale de proprietate intelectuală asupra creației cu o firmă concurentă. În asemenea situație, pentru a preîntâmpina trecerea creației în mâna concurenței, cu toate rezultatele nefavorabile pe termen lung ce ar urma, firma ar trebui să se străduiască nu numai pentru a-l angaja cu o remunerație corespunzătoare, dar și pentru a plăti taxele de protecție.

În acest fel, nu numai că specialistul va proteja creația proprie chiar cu ajutorul financiar al firmei angajatoare, dar din această postură de solicitant al protecției, el poate negocia și obține avantaje financiare semnificativ sporite în raport de postura în care ar fi un simplu ofertant al creației sale, dar nu și solicitant al protecției pentru respectiva creație.